

نظر کارشناسی: طرح دفتر حمایت قضائی

طرح مسئله

یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های اتاق بازرگانی به‌عنوان نهاد تنظیم‌گر و راهبر امر بازرگانی و تجارت و ملجأ اصلی پیگیری امور بازرگانان کشور، حمایت قضائی است. به این معنا که اتاق بازرگانی بر عهده خود می‌داند که اولاً در قبال چالش‌ها و نواقص امر تجارت و بازرگانی در کشور برآمده و به‌نوعی در راستای تسهیل بازرگانی و تمهید گسترش روابط تجاری، با هر نوع گره و چالش پیش رو مقابله نماید و ثانیاً با شناسایی مشکلات بازرگانان و تجار، اقدام جدی و اثرگذاری در جهت رفع مشکلات و نیازهای آن‌ها بردارد. بنابراین کمیسیون حمایت قضائی در اتاق بازرگانی شکل‌گرفته تا نماینده عزم جدی اتاق بازرگانی در این راستا تلقی گردد.

اما آنچه در این زمینه بسیار حائز اهمیت است، روش پیگیری و تأمین این حمایت قضائی است. در ساده‌ترین مدل ممکن این تصویر قابل ترسیم است که اتاق با بهره‌گیری از یک کمیسیون تخصصی و گردهم‌آوردن متخصصین بازرگانی و امور قضائی و البته همراه کردن بدنه دستگاه اجرایی، به‌عنوان بازوی مشورتی عمل نموده و نکات بازرگانان را قدری صریح‌تر و سازمان‌یافته‌تر اعلام نماید. بدیهی است که این مدل ساده گرچه می‌تواند به‌واسطه جایگاه اتاق بازرگانی یعنی مشاور عالی دولت و حاکمیت اثراتی به همراه داشته باشد، اما از چند حیث قابل تقویت و اجرا خواهد بود.

اول اینکه در این مدل شناسایی چالش‌ها و تبیین مسئله به‌طور کامل و فراگیر میسر نخواهد بود. به این معنا که بازرگانان در مواجهه با امور جاری تجاری و برخورد با بدنه دستگاه اداری که محمل بسیاری از فرایندهای بازرگانی محسوب می‌شود، تعداد بسیار زیادی از مشکلات و چالش‌ها را تجربه می‌کنند که قطعاً این تعداد از چالش‌ها به در بهترین حالت به کمیسیون‌های مختلف اتاق بازرگانی سرشکن شده و تنها بخشی از این مشکلات در کمیسیون‌ها متعدد اتاق مورد بحث قرار می‌گیرد. البته که سطح بحث موجود در کمیسیون‌ها نیز الزاماً با محوریت امکان‌سنجی حمایت قضائی صورت نمی‌پذیرد.

از طرفی همان‌گونه که مواجهه بازرگانان با بدنه اداری به‌صورت مستمر و تدریجی صورت می‌گیرد لذا مشکلات و چالش‌ها نیز در طول زمان و به‌صورت مستمر قابل شناسایی و احراز است. لذا اقدام کمیسیون حمایت قضائی یا اتاق بازرگانی برای احصاء دفعی مشکلات و چالش‌ها گرچه اقدام ارزشمند و اثرگذاری است، اما همه مشکلات و چالش‌های حوزه بازرگانی را پوشش نمی‌دهد. لذا باید روندی منعطف، همیشگی و قابل دسترس در طول زمان باید برای شناسایی و احصاء چالش‌ها طراحی نمود.

سوم اینکه در این مدل سطح تخصصی مورد نیاز برای تبیین کامل مسئله نیز به صورت جداگانه ممکن نیست. به بیان بهتر، بررسی مشکلات در هر یک از کمیسیون‌ها بسته به موضوع محوری‌شان زمانی کامل می‌شود که کمیسیون حمایت قضائی با ابزارهای تخصصی که در اختیار دارد به کمک کمیسیون‌های دیگر بیاید. از طرف مقابل نیز مواجهه یک‌سویه کمیسیون حمایت قضائی هم نمی‌تواند به‌طور کامل موضوعات را به‌صورت تخصصی پوشش دهد. لذا طبیعی است که فرایندی طراحی شود که بستر تعاملی کمیسیون حمایت قضائی و کمیسیون‌های دیگر به‌صورت اجرایی فراهم گردد.

نکته چهارم هم اینکه اتاق بازرگانی به‌عنوان مهم‌ترین و بزرگ‌ترین نماینده بخش خصوصی و مشاور عالی حاکمیت می‌تواند از ابزارهای عملیاتی و بسترهای اثرگذاری مشخصی در راستای تأمین حقوق و حمایت قضائی اعضای خود بهره بگیرد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها ظرفیتی است که دیوان عدالت اداری برای رفع چالش‌های حقوقی موجود در حاکمیت ارائه می‌دهد. گرچه باید این نکته را در نظر داشت که دیوان عدالت اداری را می‌توان آخرین پایگاه اقدام اتاق بازرگانی دانست. چراکه موجب مواجهه مستقیم اتاق با بدنه دولت خواهد شد و این می‌تواند در وهله اول اصطکاک نامناسبی را برای اعتبار و رابطه مسالمت‌آمیز اتاق به‌عنوان مرجع و مشاور اقتصادی دولت به همراه داشته باشد. لذا مطلوب‌ترین حالت آن است که اتاق بازرگانی بعد از رصد و پایش وضعیت حقوقی حاکم بر بخش خصوصی و شناسایی چالش‌ها، ابتدا برای حل مسالمت‌آمیز آن با بخش مدنظر مذاکره نموده و از این طریق تا حد ممکن چالش را برای بخش خصوصی مرتفع سازد.

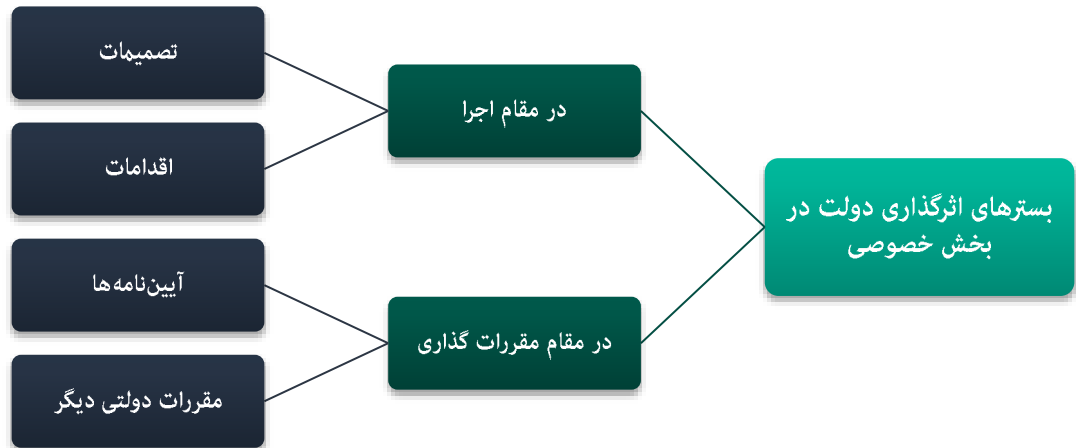
الگوی پیشنهادی

بر اساس نکات تفصیلی بیان‌شده اتاق بازرگانی برای ارتقاء مدل حمایت قضائی خود می‌بایست به سمت الگویی حرکت کند که حاوی ویژگی‌های زیر باشد.

- ۱- پیشینه کردن ثبت مسائل و شناسایی چالش‌ها
- ۲- غربالگری مسائل تا رسیدن به چالش‌های اصلی با سطح اثر قابل اعتناء
- ۳- تبیین کامل مسئله در سطح تخصصی
- ۴- ارتباط‌گیری و مذاکره تخصصی با نقطه بستری چالش
- ۵- پیگیری حل چالش در سطح حقوقی
- ۶- استفاده از ابزارهای قهری و فشار قضائی

نکته مهم دیگر که می‌تواند پازل طراحی الگوی حمایت قضائی را کامل نماید، شناسایی بسترهای اثرگذاری دولت در بخش خصوصی است. به این معنا که اثرگذاری حاکمیت بر بخش خصوصی و حقوق آن می‌تواند شامل دو نوع کلی مبتنی بر دو ساحت اجرا و مقررات گذاری باشد:

- اولاً تصمیمات و اقدامات ماموران و مسئولان واحدهای دولتی اعم
- ثانیاً مصوبات از جمله آیین‌نامه‌ها و سایر نظامات و مقررات دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات عمومی غیردولتی

بر همین اساس سطح عملکردی اتاق بازرگانی ناظر به حمایت قضائی باید به گونه ای طراحی شود که ناظر به هر دو نوع نقش مؤثری در شرایط تضييع حقوق بخش خصوصی ایفاء نماید. پیرو نکات مذکور الگویی قابل پیشنهاد است که در آن نهاد تخصصی ذیل کمیسیون حمایت قضائی با تأمین ویژگی‌های فوق‌الذکر بتواند حمایت قضائی را به معنای واقعی به اجرا در آورد. در همین راستا تاسیس مرکز حمایت قضائی اتاق بازرگانی است که مأموریت‌های اصلی آن به شرح ذیل می‌باشد، پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- رصد و پایش چالش‌های حقوقی که به سبب تصمیمات، اقدامات، مقررات بخش دولتی برای بخش خصوصی (اعضای اتاق بازرگانی و به طور کلی اقتصاد کشور) به وجود آمده است. در تحقق این مأموریت قطعاً شیوه جمع‌سپاری یا crowdsourcing می‌تواند کلید موفقیت این مرکز قرار گیرد. به این معنا که با تمهید بستر فنی آن، اعضای اتاق بتوانند مشکلات و چالش‌های حقوقی خود را که در مسیر فعالیت اقتصادی با آن مواجه شده‌اند در سامانه جهت رسیدگی مرکز ثبت نمایند.
- ۲- مسائل ثبت شده در این سامانه توسط مرکز حمایت قضائی غربالگری شده و بر اساس حوزه مأموریتی کمیسیون‌ها برای تبیین و رسیدگی تخصصی ارسال خواهد شد.
- ۳- چالش‌های ارسالی در کمیسیون طی تشریفات مشخص با حضور یک نماینده از دفتر حمایت قضائی بررسی خواهد شد.
- ۴- حل مسئله پیشنهادی کمیسیون با پشتیبانی و مباشرت مرکز پیگیری خواهد شد. گزارش نتایج حاصله به کمیسیون حمایت قضائی اعلام خواهد شد.

- ۵- کمیسیون حمایت قضائی گزارش های ارسالی و چالش‌هایی که مستقیماً از مرکز ارجاع شده را بررسی نموده و در سطح بالاتری با ارتباط گیری و مذاکره با بخش‌های دولتی مخاطب برای رفع مسالمت آمیز چالش‌های شناسایی شده تلاش خواهد نمود.
- ۶- چالش‌های غیرقابل حل در سطح مذاکره و ارتباط گیری از سوی کمیسیون به مرکز برای پیگیری آن در بستر دیوان عدالت اداری ارجاع خواهد شد که با دو الگوی پیگیری فردی از شعب یا پیگیری اتاق از هیئت عمومی مورد اقدام قرار می‌گیرد.

